

→ Karety królewskie

Muzeum Pałac w Wilanowie
ul. Stanisława Kostki Potockiego 10/16
02-958 Warszawa
tel.: (22) 842 81 01, 842 48 09
fax: (22) 842 31 16
e-mail: muzeum@muzeum-wilanow.pl,
konserwacja@muzeum-wilanow.pl
www.wilanow-palac.pl
www.sklep.wilanow-palac.pl

Tekst: A. Guzowska
Autor rysunku rekonstrukcyjnego karety: W. Żurawski
Autorzy fotografii: A. Indyk, W. Holnicki,
Rys. E. Modzelewska

→ Karety królewskie

Karety to wspaniałe, bogato zdobione pojazdy konne, znane we Włoszech od XII wieku. Do Polski trafiły w 2 poł. XIV w. W XVII w. najcenniejszymi były, należące do władców i magnaterii karety paradne, pełniące funkcje reprezentacyjne.

Tuż po śmierci Jana III Sobieskiego w wozowni w Wilanowie stało osiem karoc królewskich i dwa powozy. Przeszły one wraz z innymi dobrami w ręce spadkobierców króla. Część z nich trafiła do Oławy, gdzie w 1741 r. zostały zarekwirowane jako pruski łup wojenny. Zbudowano z nich wówczas ambonę w protestanckiej kaplicy w Radaczu pod Szczecinkiem. Wybrane i odpowiednio przycięte części powozów dopasowano do jej kształtu. Zamontowana na froncie płycina drzwiowa została prawie całkowicie zamalowana – umieszczono na niej herb rodziny pruskiego generała von Kleista, „fundatora” kazalnicy. Na szczęście nie zamalowano pozostałych inicjałów i herbu Sobieskich „Janina”. W XIX w., gdy na nowo zainteresowano się znajdującymi się na kazalnicy symbolami i inskrypcjami, powstała legenda, że zmontowano ją z wozu triumfalnego Jana III z 1683 r. Jednak w II poł. XX w.,

po dogłębnej analizie części składające się na ambonę przypisano trzem karetom paradnym. Ich dekoracja stanowiła określony, ściśle związany z królem i jego triumfem, program ideowo-artystyczny (ocalały 24 fragmenty z karety „Triumfalnej”, 25 fragmentów z karety „Osobistej Jana III” oraz 22 fragmenty z karety „Osobistej Marii Kazimierzy”). Nie zachowały się oryginalna konstrukcja pudła, wyposażenie wnętrza pojazdów, przeszklenie okien, podwozia i koła.

Pojazdy te powstały w latach 90. XVII w. i były karetami rozworowymi z tabędzią szyją, kozłem z przodu i ławką lokajską. Ich drewniana konstrukcja wraz z bogatą snycerką zostały wykonane na królewskie zamówienie zapewne w warsztatach francuskich i polskich. Bogata ikonograficznie dekoracja malarska przypisywana jest królewskiej malarni, którą kierował Jerzy Eleuter Szymonowicz-Siemiginowski.

Przywrócenie karetom ich dawnego kształtu było zadaniem niezwykle trudnym. Poprzedziły je żmudne studia historyczne, archiwalne i porównawcze, w wyniku których powstały projekty w skali 1:1. Czynności te pozwoliły konserwatorom na uzupełnienie ubytków dekoracji malarskiej i rzeźbionej w sposób przybliżający ich pierwotny wygląd.

Ze względu na fragmentaryczne zachowanie oryginalnych elementów karet i założenie przywrócenia im dawnego charakteru, prace zostały podzielone na pełną konserwację i restaurację pierwotnych fragmentów, rekonstrukcję brakujących części oraz montaż elementów oryginalnych i zrekonstruowanych w nowe szkielety (pudła).

Prace rozpoczęto od konserwacji elementów drewnianych. Po dezynsekcji i dezynfekcji oraz wstępnym oczyszczeniu wszystkie zachowane fragmenty były prostowane, profilowane i sezonowane.

Sklejono pęknięcia płytyn pokrytych dekoracją malarską. Ubytki drewna zostały uzupełnione drewnem tego samego gatunku, a w jednej z karet zrekonstruowano brakujące fragmenty. Wykonano pełną konserwację złoceń. Podklejono pęcherze, odspojenia i rozwarstwienia. Powierzchnie oczyszczone z zabrudzeń i poczerniałych brązów. Drobne ubytki snycerki oraz ubytki gruntu uzupełniono masą klejowo-kredową. Większe ubytki i rekonstrukcje pozłoty zostały wykonane złotem płatkowym, natomiast drobne przetarcia – złotem mineralnym. Powierzchnie zabezpieczono i scalono kolorystycznie do zachowanego oryginału.

Równocześnie trwały prace przy konserwacji malowideł zdobiących karetę. W partiach malowanych konieczne było podklejenie odspojonej warstwy malarskiej i zaprawy oraz oczyszczenie powierzchni z zabrudzeń powierzchniowych, werniksów, starych brązów i retuszy. Po uzupełnieniu drobnych ubytków zaprawy i złoceń, wykonano retusze i rekonstrukcje warstwy malarskiej.

Rekonstrukcja pudła karet wraz z częścią brakujących fragmentów dekoracji rzeźbiarskiej powstała w Pracowni „Art-Reno” w Zabrzu, gdzie dorobione elementy snycerskie zostały pozłoczone 22-karatowym złotem w płatkach. W wilanowskich pracowniach konserwatorskich, po pozłoceniu odpowiednio przygotowanych płaskich powierzchni pudła, wszystkie ocalałe i odtworzone części zostały zamontowane w oryginalnym porządku w odtworzonym szkielecie karety w sposób umożliwiający łatwy demontaż.

Dzięki pracy dr Teresy Żurawskiej, Wrzesława Żurawskiego oraz historyków sztuki i konserwatorów Muzeum Pałacu w Wilanowie, odzyskaliśmy trzy niezwykle cenne zabytki, unikatowe pamiątki po królu Janie III i jego rodzinie. Są one zrekonstruowane w różnym stopniu. Najbardziej zaawansowane są prace przy karecie „Osobistej Jana III”. Aranżacja, którą można obecnie oglądać w wilanowskim pałacu, pozwala na wyobrażenie sobie kształtu i przepychu tych przepięknych pojazdów. Zapewne w przyszłości

uda się dokończyć ich rekonstrukcję oraz odtworzyć podwozia, koła i bogate wyposażenie wnętrza.